

Ante DOBRILA-PEPO

Život oslobođene Koprivnice 7. XI 1943. do 9. II 1944. godine

Pripreme za oslobođenje Koprivnice

Podnoseći izvještaj Štab II operativne zone NOV i POH od 28. X 1943. Štabu II korpusa NOV Hrvatske između ostalog iznosi:

»Iz ovoga ćete videti da su naše jedinice na ovom sektoru prilično aktivne, te da su sazreli uslovi za proširenje našeg slobodnog teritorija u ovim krajevima...« (Sign. Vojno-historijski institut JNA Beograd — u daljnjem tekstu VHI JNA. Fotokopija u MGK.)

U operativnom izvještaju Štaba 28. divizije NOV Jugoslavije, pod brojem 193 od 31. X 1943, dostavljen ŠTABU VI KORPUSA NOV i POJ te ŠTABU II OPERATIVNE ZONE navodi se slijedeće:

»Naše su se brigade vratile iz Hrvatskog zagorja i sada se nalaze na reorganizaciji i odmoru. XVII udarna brigada nalazi se na sektoru prema Križevcima u selima: Apatovac, V. Poganac i Mali Poganac; XXI brigada: Rasinja, Subotica i Ljeskovac; divizijska poljska bolnica nalazi se u Bolfanu s osiguranjem XXI brigade.

Poslje održavanja savetovanja i sređivanja naših jedinica prići ćemo izvršavanju daljnjih zadataka, a to će po svoj prilici biti napad na Koprivnicu, ko-

jom se likvidacijom oslobađa skoro čitava Gornja Podravina u kojoj je narod neobično privržen N.O.B. U samom uporištu Koprivnica ima oko 1000 neprijateljskih vojnika,¹ u kojoj će nam se suprotstaviti možda 5—600 pušaka. Nemaju teškog oružja, sem teških mitraljeza i nekoliko bacača. Osim toga pomoć im je daleka, a gledaće se povući i Moslavačku brigadu za pojačanje zasjeda. Naše je mišljenje da će ta akcija uspjeti ukoliko nas neprijatelj ne omete do tamo sa kakovom ofanzivom. U tu borbu angažovali bi čitavu XXI brigadu da se i ona očeliči u akcijama tako većeg stila...« (Sign. VHI JNA. Fotokopija u MGK.)

Iz navedenih izvještaja vidi se da je akcija za oslobađanje Koprivnice i gornje Podravine bila mnogo ranije planirana, a da su jedinice 28. divizije upućene najprije u Hrvatsko zagorje da tamo unište postojeća uporišta i razbiju neprijatelja, kako ne bi mogao prilikom napada na Koprivnicu da priskoči u pomoć neprijateljskom garnizonu Koprivnica. Kroz te akcije u Hrvatskom zagorju 28. divizija stekla je nova iskustva u načinu ratovanja s neprijateljem, a isto tako i KPO, kao i brigada »Braća Radić«.²

Štab II op. zone izdao je naredbu 3. XI 1943. za napad na Koprivnicu i lokaciju jedinice, kao i one koje će sudjelovati u napadu na neprijateljsko uporište. Jedinice koje su dominirale na glavnim cestama i željezničkim saobraćajnicama, a vodile su iz Križevaca prema Koprivnici, kao i one iz Varaždina prema Koprivnici, Đurđevca i Bjelovara, imale su zadatak rušenje pruge, cesta i mostova na njima, te praviti i barikade.

¹ Usp. M. Brunović, Kalnik, str. 252.

² U vezi priprema za napad na Koprivnicu. Vicko Antić iznosi: »Jedno desetak dana prije napada na Koprivnicu u štab 28. divizije pozvali smo 16 domobranskih oficira i podoficira koji su surađivali s NOP-e i bili uglavnom obavještajci u samom neprijateljskom garnizonu Koprivnice. S njima smo detaljno razrađivali plan napada na Koprivnicu. U kalničkim jedinicama bilo je već i odbjeglih domobrana koji su također poznavali dobro Koprivnicu, pa je uslijed toga i to bilo od velike koristi za napad koji je započeo u samom centru grada. Bila je to prva veća akcija da divizija započinje borbu u pogledu zauzimanja jednog grada u njegovom samom srcu, gdje su bile na okupu najveće snage. Neprijatelj je bio žilav, a Koprivnica oslobođena u čast 26. godišnjice velike Oktobarske revolucije...« (Kazivanje Vicka Antića autoru).

Odluke KK KPH Koprivnica u vezi s njenim oslobađanjem

U vezi priprema za oslobođenje Koprivnice, Grga Jankes vraćao se iz Kalnika, gdje je imao sastanak sa članovima: Povjerenstva CK KPH za Zagrebačku oblast i Slavoniju, Oblasnog komiteta KPH Zagrebačke oblasti, štaba II op. zone i 28. divizije, 4. XI 1943. u bazu Okružnog komiteta KPH Bjelovar — Moste. Na tom putu je svratio u Javorovac, gdje je bila baza KK KPH Koprivnica. Tu je upoznao Antu Dobrilu, sekretara KK KPH Koprivnica, sa zaključcima koji su donijeti na Kalniku i koje mjere treba poduzeti Komitet u vezi oslobađanja Koprivnice. Sastanak KK KPH Koprivnica održan je u Javorovcu 6. XI 1943. od 10 do 12 sati. Dnevni red je glasio:

1. Partizanske snage napast će Koprivnicu 6/7. XI 1943. u 24.00 sata u čast oktobarske revolucije i osloboditi je.
2. Mobilizirati sav narod na izvršenju sljedećih zadataka:

a) Sela koja gravitiraju željezničkim prugama trebaju temeljito rušiti prugu i njene mostove. b) Prokopati sve ceste na više mjesta i porušiti mostove na njima. c) Treba prepiliti sve telefonske i telegrafске stupove. d) Duž svih cesta koje vode iz pojedinih sela prema Koprivnici obrnuto, praviti od stabala barikade na više mjesta. e) Sela koja gravitiraju željezničkim prugama treba rasporediti tako da polovina sela ide na rušenje pruge, a druga polovina sela da prekopava ceste i na njima pravi barikade. f) Sela koja nemaju u blizini šumu trebaju organizirati da se najveća stabla koja se nalaze u selu ili u blizini prepile i od njih napravi barikade.

Sve pripreme izvršiti tokom dana. Navečer krenuti na izvršenje zadataka prema utanačenom planu.

3. Znak za početak akcije bit će zvuk velike detonacije, i to točno 6/7. u 0,0 sati.³

4. Partizanskim borcima koji će napasti Koprivnicu dati najbolje kurire i poznavaoce samoga grada, kao i svu drugu opremu s konjima i kolima tako gdje se to zatraži.

5. NOO-i koji do sada djeluju ilegalno moraju odmah preći u legalnost i preuzeti vlast po selima i općinama.

6. Pripremiti narod da sudjeluje u svim akcijama koje zatraže vojne i narodne vlasti.

7. Zaduženja prenijeti na sva sela putem kurira ili osobno, prema razrađenom planu.

Upravo kad su se članovi Komiteta počeli razilaziti iz baze u Javorovcu, stigao je Mika Špiljak na sastanak i rekao: »Dolazim k vama da vidim što ste uradili. Grga Jankes ima muke s Okružnim NOO Bjelovar...« Iznijeli smo mu zaključke i na to je rekao: »Sprovedite ih u život 100 posto, jer od toga zavisi da nam banda ne uteče nekažnjeno. Prepreke koje im postavljamo imaju dvojaki značaj. Prvo da se bandu dotuče u svom brlogu, a drugo da sprečimo eventualnu brzu pomoć neprijateljskom garnizonu u Koprivnici...«

U Javorovcu je tog istog dana zasjedao Okružni NOO Bjelovar, već od jutarnjih sati pa sve do 22 navečer. Na tom sastanku raspravljena su tekuća pitanja u vezi s oslobađanjem Koprivnice i o ulozi seoskih, općinskih, kotarskih i okružnog NOO-a. Na pitanje javnosti rada NOO-a utrošilo se najviše vremena. Mnogi odbornici su smatrali da NOO ostanu u ilegalnosti padom Koprivnice u partizanske ruke. No i pored toga donesen je jednoglasni zaključak da se izađe pred narod javno i legaliziraju NOO-i. Donijeta je odluka da se izda letak (proglas⁴) u kojem će se žigosati Maček i rekacionarni dio HSS-a, koji pomažu okupatora.

Te noći na izvršavanju plana i zadataka Komiteta u vezi oslobađanja Koprivnice u akcijama je sudjelovalo preko 2000 žena, omladine i muškaraca kotara Koprivnice.

³ Bio je to ugovoreni znak kad miner podigne željezni most kod Staglinca i razore stanicu kao i carinarnicu.

⁴ Stjepan Prvčić: »Bilo je to prije 15 godina«, 'Glas Podravine', Koprivnica, 7. studenog 1958., str. 1.

Koprivnica je oslobođena u čast 26. godišnjice velike Oktobarske revolucije 7. XI 1943.

U redovnom izvještaju štab XXVIII divizije NOV Jugoslavije pod oznakom Op. br. 23/43 od 20. studenog 1943., koji dostavlja ŠTABU VI KORPUSA NOV i POJ i ŠTABU II OPERATIVNE ZONE, o bitkama za oslobođenje Koprivnice između ostalog donosi:

»Dana 6. ovog mj. u 24 časa jedinice naše Divizije, brigade »Braće Radića«, II moslavačke brigade, Kalnički i Bjelovarski odred izvršili su akciju na neprijateljsko uporište Koprivnicu u kome se nalazilo: jedna bojna koturaša jačine oko 500, naoružani sa 6. t.m., 28. p.m., dve satnije ustaša, jedna satnija gestapovaca u jačini 120, posadni sat, rezervnih domobrana oko 60, padobranska škola u tvornici Danica u jačini oko 120, jedna Kvartir satnija Nijemaca u jačini 90 u Čardi i oko 20 žandara.—

U napadu je učestvovala XXI brigada u samom gradu, dok je Danicu u Čardu napadao Kalnički partizanski odred. Borba je otpočela sa 5 minuta zakašnjenja i trajala je do 8 sati na večer dana 7. ov. mj. u samom gradu, dok se neprijatelj u Čardi i Danici držao i 8. ov. mj. u samom gradu, do žao i 8. ov. mj. do 9 sati navečer, kada mu je uspjelo probiti se i pobjeći u pravcu mađarske granice. Borba u gradu razvijala se dosta brzo i jedinice koje su napadale koturaše za nepunih 8 sati likvidirale su neprijatelja, koji se nije hteo predati sve dotle dok nisu topovi počeli razbijati objekte. U prvim naletima, jurišima i plutunima, potpomognutim minobacačima, za nepuna dva sata svi bunkereri bili su likvidirani, posle čega se neprijatelj povukao u zgrade odakle se grčevito branio. Uz pomoć topova i automatskih oružja uspjelo se neprijatelja sa jurišem osvojiti, dok su se u jurišu razbježali gestapovci, a ustaše su se povukle u Danicu. Kako je stanica nešto odvojena od samoga grada, ustaše su nekoliko puta pokušavale kontra-jurišem. To isto su činili gestapovci kojima su nanešeni osetni gubici.

Ratni plijen: zarobljeno je oko 380 koturaša, ustaša i nešto od posadnog sata.—

Zaplijenjeno je: 8 teških mitraljeza, 18 p.m., 4 laka bacača, 605 pušaka, 7 šmajsera, 10 pištolja, oko 300000 metaka, 954 bombe, 620 mina za laki bacač, 475 kg eksploziva, 2 kamiona, 2 automobila, 4 motocikla, 600 bicikla. Na stanicu je nađeno: 12 lokomotiva i oko 380 vagona, koji su uništeni. Sto se tiče ostalog plijena, koji je bio ogroman, Komanda će Kalničkog područja podnijeti izvještaj jer je ona to evakuisala. Među tim plijenom nađeno je na stanici 15 vagona novinskog papira, dva i pol vagona soli, 7 vagona šećera. Zaplijenjeno je oko 1000 pari vojničkog odijela.

Gubici: neprijatelj je izgubio oko 60 mrtvih i još veći broj ranjenih vojnika. Naši gubici bili su: 20 mrtvih i 54 ranjena druga. Među mrtvim drugovima nalazi se jedan komesar čete, jedan vodnik, dva delegata, 5 desetara, ostalo borci, a među ranjenima 3 komandira čete, 1 komesar čete, oko 20 drugova ranjenih od ovoga broja nalazi se u brigadnom previjalištu i za koji dan bit će opet u stroju.—

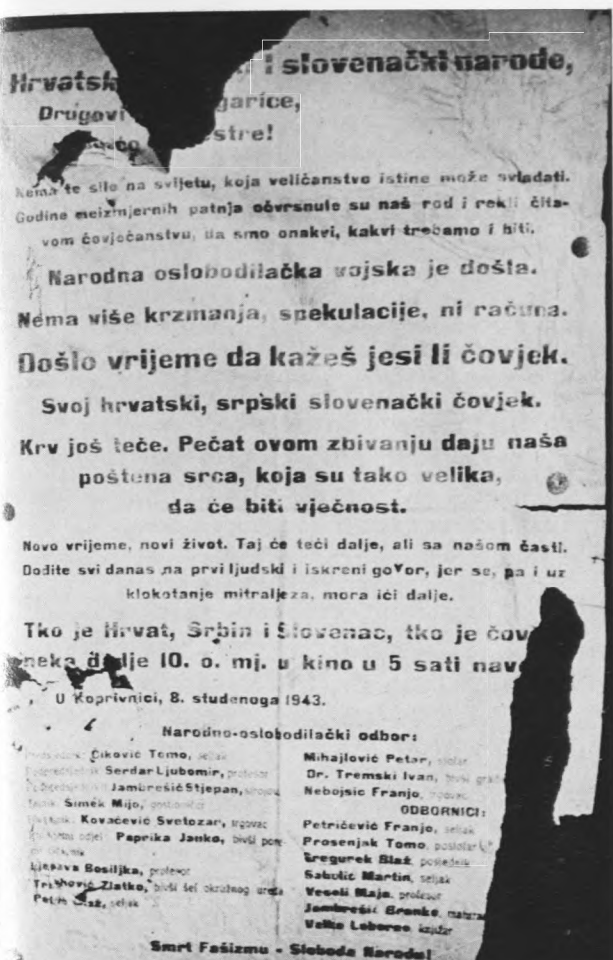
Nijedan drug nije naknadno umro od rana...«

(Sign. VHI JNA, original, latinica, stroj. Fotokopija u MGK)

Još u jeku borbe za konačno oslobođenje Koprivnice, Grga Jankes organizira u Koprivničkim Bregima zbor i rušenje pruge Koprivnica — Đurđevac. U štabu 28. divizije u predvečerje 7. studenog 1943. drugovi prate daljnji tok bitke oko Čarde. Izdaju naređenja za čišćenje grada od pojedinih ostataka ili zalutalih neprijateljskih vojnika bez komande. Velika bitka u čast Oktobra je izvojevana — Koprivnica je slobodna, a time skoro i cijela gornja Po-dravina.

Preuzimanje vlasti od strane GNOO-a Koprivnica

Štab II op. zone preselio se iz Kalnika u Koprivnicu 7. XI 1943. i bio na domaku svih događaja i bitaka za oslobođenje Koprivnice. Kasno u noći istog

Proglas NOO Koprivnice neposredno nakon oslobođenja 1943. godine. (Muzej grada Koprivnice)

dana bio je napisan »Oglas« po štabu II op. zone NOV i PO Hrvatske, koji je tokom noći štampan u tiskari Vošićki, s datumom od 8. XI 1943. godine. Oglas je štampan u nekoliko hiljada primjeraka i odmah izvješten u samome gradu i po selima oslobođenog teritorija. U njemu se ističe da su junački borci XXI NOV brigade Hrvatske 7. XI 1943. oslobodili stari hrvatski grad Koprivnicu od njemačkih fašističkih razbojnika i njihovih domaćih slu-

gu — ustaša, slomili vlast okupatora i razbojnika Pavelića. Svu civilnu vlast preuzet će odmah NOO, koji će građanstvo birati javnim glasanjem, a vojnu vlast preuzet će partizanske jedinice. Ukida se trgovina na karte i odmah uvodi slobodna trgovina. Sve trgovine trebaju nastaviti normalnim radom. Zabranjuje se svaka samovolja ili pljačka, a prekršitelji bit će predani vojnom sudu. Ujedno se upozorava građanstvo, koje posjeduje bilo kakvu vojnu spremu ili oružje, da ga odmah preda vojnim vlastima. Zabranjuje se kretanje u pravcu neprijateljskih uporišta, a kretanje po gradu je dozvoljeno do 20 sati.⁵

Sastanak ilegalnog GNOO-a Koprivnica, koji je osnovan u jesen 1943. u Peterancu,⁶ sazvan je tokom večeri 7. XI 1943. za 8. XI 1943. u kući Valka Loborca. Na njega su pozvani i drugi aktivisti, koji su predviđeni da uđu u taj odbor u proširenom sastavu. Nakon dulje diskusije odlučeno je da se izda proglas pučanstvu u kojem ga obavještava da nema više krzimanja, spekulacija i da je došlo vrijeme da kažeš jesi li čovjek, svoj hrvatski, srpski ili slovenski. U proglasu se poziva pučanstvo da prisustvuje 10. XI 1943. zboru koji će se održati u kinu u 5 sati. (Radi se o zboru na kojem će se birati javnim glasanje GNOO Koprivnica — p.p.) Na kraju proglaša, koji je izdan 8. XI 1943., iznosi se koji su sve članovi GNOO-a Koprivnice⁷ preuzeli vlast. 8. XI 1943. sekretar KK KPH Koprivnica odredio je sjedište Komiteta u Gupčevoj ul. 2. U tu zgradu su se također smjestili KK SKOJ-a i Kotarski odbor AFŽ-a Koprivnica. Spomenute ustanove počele su svojim redovitim radom istog dana.

⁵ Original dokumenta nalazi se u GMK.

⁶ Ilegalni Gradski NOO za Koprivnicu osnovan je u Peterancu, u jesen 1943. godine u kući Kate Blažek.

⁷ Narodnooslobodilački odbor predstavio se u sljedećem sastavu: Ciković Tomo, predsjednik, seljak; Serdar Ljubomir, potpredsjednik, profesor; Jambrešić Stjepan, potpredsjednik II, radnik; Šimek Mijo, tajnik, ugostitelj; Kovačević Svetozar, blagajnik, trgovac, Paprika Janko, prosvjetni odjel, bivši porezni činovnik, Ljepava Bosiljka, profesor; Trbojević Zlatko, bivši šef okrugaškog ureda; Petrić Blaž, seljak; Mihajlović Petar, radnik; dr. Tremski Ivan, liječnik; Nebojšić Franjo, trgovački radnik. Odbornici: Petrićević Franjo, seljak; Prosenjak Tomo, obrtnik; Gregurek Blaž, seljak; Sabolić Martin, seljak; Veseli Maja, profesor; Jambrešić Branko, maturanat; Valko Loborec, knjižar.

8. XI 1943. zasjedao je u Bregima Kotarski NOO Koprivnica sa potpredsjednikom ONOO-a Bjelovar, Grgom Jankesom. U KNOO Koprivnica izvršene su personalne promjene u pogledu preuzimanja pojedinih funkcija. Određeni su pročelnici za pojedine odjele, kao i poslovanju NOO izdanog od ZAVNOH važnije referade u smislu Pravilnika o poslovanju NOO izdanog od ZAVNOH-a. Razmatrana su pitanja djelatnosti i kompetencija Kotarskog, općinskih i MNOO, kao i o provođenju izbora za NOO i osnivanju novih tamo gdje do sada ne postoje.

9. XI 1943. Kotarski NOO Koprivnica preuzima svoju djelatnost u gradu Koprivnici.

10. XI 1943. održana je konferencija u štabu 28. divizije na kojoj sudjeluju: Dragutin Sali-Konspirator, Anka Berus, Marko Belinić, Mika Špiljak, Grga Jankes, Mladen Iveković, Vicko Antić, Stjepan Prvčić, Tomo Gaži, Tomo Čiković, Ante Dobrila i još nekolicina od rukovodećih vojnih i političkih kadrova s tog područja. Na dnevnom redu su bila tekuća vojna i politička pitanja, kao i osnivanje Komande mjesta Koprivnica. Pored toga raspravljalo se o evakuaciji ratnog plijena, kao i konfiskaciji štamparije Senjan, koji je kolaborirao s ustašama i Nijemcima. U pogledu štamparije Valka Lobarca odlučeno je da se ona s cijelim personalom uputi zajedno sa Senjanovom u Slavoniju. Štamparija Vošićki radit će do daljnjega za potrebe oslobođenog teritorija i tiskati materijale od republičkog značaja, tj. »Naprijed«, »Vjesnik«, »Slobodni dom« i ostale materijala za kojima se ukaže potreba. Poduzeti hitne mjere da se ustaški zločinci predaju Komandi kalničkog područja radi suđenja. Raspravljalo se i o razgraničenju kompetencija i civilnih vlasti na oslobođenom području po jedinicama NOV i POH, koje su oslobodile grad Koprivnicu i Gornju Podravinu.

10. XI 1943. na zboru građana potvrđen je javnim glasanjem cijeli GNOO Koprivnice, koji se predstavio javnosti 8. XI 1943.

10/11. XI 1943. razorene su skretnice i uređaj za okretanje lokomotiva na že-

ljezničkoj stanici Koprivnica od trećeg diverzantskog bataljona. Također su jedinice NOV temeljito razrušile prugu i mostove do Botova.

12. i 13. XI 1943. neprijateljska avijacija bombardirala je Koprivnicu.⁸

14. XI 1943. Štab II op. zone NOV i POH izdao saopćenje o borbama za oslobođenje Koprivnice.⁹

16. XI 1943. Komanda mjesta Koprivnice izdala je tri proglašenja: 1) kojim poziva domobrane, ustaše i njemačke vojnike da se u roku od 48 sati jave sa svom vojnom spremom i oružjem Komandi mjesta ili bilo kojoj vojnoj vlasti. 2) »Tko bude uhvaćen da pljačka ili mu se dokaže da je pljačkao, bit će javno streljan!« 3) »Pozivaju se svi posjednici oružja, kao i drugih vojnih predmeta da ih odmah uz potvrdu predaju ovoj komandi...« (Originali nalaze se u GMK. O učešću Kalničkog partizanskog odreda u borbama za oslobođenje Koprivnice, vidi поближе Milan Brunović: Kalnik. n.dj. str. 252—254).

Oslobođeni grad Koprivnica — centar aktivnosti NOP-a

Preuzimanjem vlasti u oslobođenoj Koprivnici od GNOO život se ubrzo normalizira. Proradile su trgovine, gradska tržnica, mesnice, povrćarnice

⁸ 12. XI 1943. godine izvršeno je bombardiranje Koprivnice po neprijateljskoj avijaciji. Prema dnevniku i raportu koji je podnijet zrakoplovnoj komandi u Zagrebu, događaji su tekli ovim redom: 1. Bombardiranje su izvršili pilot Marko Milaković i izvidnik Zeljko Danoslović sa 500 metara visine, Žiža, 19. zrakoplov Do 17 KB br. 0108. 2. Bombardiranje je započelo u 11,30 — željezničke stanice, vojarnje, Štab 28. divizije, uzletišta Koprivnica i dio tvornice Danica s oznakom bombardiranja zapaljenog zrakoplova »Avia«, sve je to ujedno snimljeno iz tog istog aviona.

13. XI 1943. izvršen je napad na Koprivnicu po 1. Zrakoplovnoj skupini koju se sačinjavali: narednik pilot Sirovec Branko, izvidnik, poručnik Vinković i uč. izvidnik Majnarić. Bio je to isti avion iz prethodnog dana, a cilj bombardiranja bila mu je željeznička stanica Koprivnica. (Prema podacima kojima raspolaže MGK — originale predao na poklon Rudolf Jurić.)

Neprijatelj je vršio česta nadletanja i vršio snimanje terena zauzetog po jedinicama NOV-e. Nosio poruke i pisma kao i živežne namirnice jedinicama koje su se povukle iz Koprivnice u Madarsku, u mjesto Đekenješ. Jedan od takvih aviona nosio je poruke i pisma koje je pilot bacao ženi na periferiji Koprivnice. Naše jedinice su to primijetile i avion je bio oboren unakrsnom paljbom mitraljeza, parabala i pušaka. Pilot je poginuo, a avion je izgorio u plamenu.

⁹ Original dokumenta nalaze se u GMK.

i sve druge obrtničke djelatnosti. GNOO Koprivnica uveo je stroge mjere protiv špekulanata u nabijanju cijena i sakrivanju zaliha robe. Uslijedile su mjere konfiskacija imovine raznih trgovaca i obrtnika, koji su svojim djelovanjem potpomagali ratni potencijal njemačke vojske i djelovali neprijateljski prema NOP na štetu općenarodnih interesa. Također je konfiscirana imovina ustaških glavešina stečena pljačkom. A oni koji su ogrezli u krvi kao ratni zločinci predani su na suđenje Komandi kalničkog partizanskog područja i oduzeta im je imovina.

U Koprivnici se brzo razvijao kulturno-prosvjetni život. Održavane su priredbe, mitinzi i zborovi: omladine, AFŽ-a i građanstva. Pored toga u gradu su održavane konferencije kotarskog značaja.

Komanda mjesta Koprivnice, uz suradnju NOO-a, gotovo u svim selima kotara organizira mjesne partizanske straže. Osniva Mobilizacioni centar u koji se prijavljuju novi borci NOV i POH. Vodi borbu protiv ostataka neprijateljskih elemenata u gradu Koprivnici, kao i na području cijelog kotara. Svojim djelovanjem omogućava normalan rad narodnim vlastima i u svemu im pomaže. Pri štabu Komande mjesta imaju svoje sjedište i vojni obavještajci pojedinih partizanskih jedinica.

Priredbe za građane i omladinu organiziraju i vojne jedinice koje su oslobodile grad Koprivnicu i njegovu okolicu. Koprivničani, koji su pretrpjeli strah i zločine ustaške vladavine, sve se više uključuju u rad na zadacima razvoja ustanka u njihovom gradu.

Zadatak da se evakuira ratni plijen iz Koprivnice ima Komanda kalničkog područja, kao i konfisciranu neprijateljsku imovinu. U tu svrhu usko surađuje s Komandom mjesta, GNOO Koprivnica, Kotarskim NOO, općinskim i MNOO-a.

Gradski NOO sazvaio je zbor građana 10. XI 1943. s time da se izvrši javni izbor predstavnika vlasti, organa koji su osnovani 8. XI 1943. Na skupu građani daju javnim glasanjem punu suglasnost već postojećem GNOO, s time da upravlja gradom na opće zadovolj-

stvo građana i da poduzima oštre mjere protiv neprijatelja svog naroda, kao i raznih špekulanata. Na tom skupu je mnogo govoreno o ciljevima NOB-e, kao i ulozi NOO-a. Prisutni građani pozvani su na aktivnu suradnju s narodnim i vojnim vlastima, te da porade na mobilizaciji novih boraca za NOV-u. Skup je bio od naročito značaja, jer su građani uvidjeli da im se nova vlast ne nameće silom, već da se bira demokratskim putem u interesu zaštite i upravljanja njihovim gradom. Da čuva tekovine NOB-e i ulaže napore za normalizaciju prilika u gradu. Na tom skupu građanstvo je odmah uočilo da je to njihova prava narodna vlast za razliku od uvezene na njemačkim bajunetama — ustaške strahovlade, koju su i sami osjetili u svome gradu.

Svoju djelatnost u Koprivnici započinje i KNOO Koprivnica. Obilazi MNOO i općinske, te im pomaže na organiziranju odbora u smislu Pravilnika o poslovanju NOO izdanog po ZAVNOH-u. Do konca 1943. osnovani su tako reći svi MNOO na području kotara Koprivnice. Sazivaju se kotarske konferencije AFŽ-a i grada Koprivnice, SKOJ-a i USAOH, a koprivnička Gimnazija izdaje »Drugarski poziv Srednjoškolske omladine Koprivnice«,¹⁰ kojim poziva srednjoškolce da se uključe u redove NOV i da aktivno sudjeluju u NOP-u.

Kotarski komitet Komunističke partije Hrvatske — Koprivnica

Kotarski komitet¹¹ usmjeruje svoju djelatnost na osamostaljivanje partijskih jedinica, te radi na proširenju partijskih organizacija, kao i pružanju pomoći u radu s kandidatima za prijem u KP. Nastoji da se teren općina Gole, Sokolovca i Koprivničkog Ivanca čvršće poveže s radom Kotarskog komiteta, KK SKOJ-a, KNOO i KOAFŽ-a. Us-

¹⁰ »Drugarski poziv srednjoškolske omladine Koprivnice«, potpisalo je 86 učenika i učenica te gimnazije. Original dokumenta nalazi se u GMK.

¹¹ Kotarski komitet KPH djelovao je do 16. XI 1943. u sljedećem sastavu: Ante Dobrila Pepo, politički sekretar, Ivan Cmrk Jovo, org. sekretar, Franjo Pandurović Stric, Josip Belčić, Matija Posavec Mirko. Od toga datuma nadalje u Komitet su bili primljeni: Gojko Paradajza, Kata Soštarić i Zorka Usorac Ruža. Za vršioca dužnosti sekretara u KK KPH Koprivnica postavljen je Ivan Cmrk Jovo.

Grupa koprivničkih funkcionera NOP s članovima Komande grada 1943. godine. Sjede s desna: Vinko Kolar, To-

mo Gaži, Ante Dobrila, Stjepan Prvčić. Ostali: Radovan Tomšić, Božo Podobnik, S. Leskovar, M. Vučković

mjeruje svoj rad na proširivanje NOO, SKOJ-a, USAOH i AFŽ-a. Djeluje u pravcu suzbijanja neprijateljske propagande, šverca i snabdijevanja živežnim namirnicama neprijateljskih uporišta, na prikupljanju živežnih namirnica; žita, masti, odjeće i obuće za postradale krajeve od okupatora i domaćih izdajnika, kao i za potrebe boraca NOV. Svoju političku aktivnost Komitet usmjeruje na odlazak što većeg broja ljudstva u redove boraca NOV i POH. Prilagođuje rad u novonastalim uvjetima slobodnog teritorija i sve svoje napore usmjeruje u pravcu jačanja NOP-a. U toku 1943. u tadašnjem kotaru Koprivnica djeluju slijedeće partijske organizacije: Borovljani, Botovo, Koprivnički Bregi, Drnje, Donja Velika, Đelekovec, Javorovac, Jeduševac, Koprivnica, Mala Mučna, Peteranec, Ribnjak, Sokolovac, Veliki Botinovac, Veliki Poganec, Vlislav, uz veći broj kandidata i partijskih aktiva. Prije oslobođenja Koprivnice u Velikom Pogancu osnovan je Općinski komitet

KPH za tadašnju općinu. Sve te partijske organizacije djeluju većinom prije oslobođenja Koprivnice, a u siječnju osnovane su i u Koprivničkoj Rijeci, Prnjavoru i Srdincu.

Evakuacija ratnog plijena i štamparija iz Koprivnice

Komanda kalničkog područja imala je zadatak da prebroji ratni plijen i da ga evakuira prema utvrđenom planu. Još su se prebrojavali trofeji i borbe se vodile u »Čardu«, a u Koprivnicu su ulazile konjske i volovske zaprege već 8. XI 1943. godine. Broj tih zaprega nije bio malen. Od 500 do 1000 kola trebalo je svakodnevno osigurati za izvoz materijala iz Koprivnice prema Kalniku, Bilogori i Slavoniji. Utovarnu radnu snagu davali su Koprivnica i sva sela koja su dolazila po plijen. Evakuacija je trajala puna dva mjeseca, a pred povlačenje naših jedinica iz Koprivnice 9. II 1944. godine bila je još pojačana.

pogledu ishrane i drugih potrepština. Vodila je borbu protiv ostataka neprijateljskih špijuna i ubačenih diverzanta s neprijateljske strane; vodila je istražni postupak oko predmeta lakše prirode i izričala manje kazne. Za teže predmete, kao što su hvatanje ratnih zločinaca, špijuna i ubačenih diverzanta, predmeti su ustupani Vojnom sudu pri Komandi kalničkog područja, gdje su prema težini odgovornosti pretežno bili suđeni na smrt strijeljanjem. No, ovaj sud je izricao i blaže kazne, koje su bile kazneno-popravnog karaktera. Pored vojno-pozadinskih službi, Komanda mjesta Kopravnica imala je i politički značaj. U težim i složenijim pitanjima u samome gradu, kao i na području kotara, njoj je najviše pomogao Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast.

Gradski odbor USAOH-a Koprivnica 15. XI 1943.

Ovdje treba naglasiti da je najbrojnija organizacija SKOJ-a djelovala na koprivničkoj gimnaziji još tokom 1942/43. godine. Pored toga djelovala je i terenska organizacija osnovana u siječnju 1943. godine u kući Jakoba Dolenca, kao i druga koja je bila osnovana 4/5 III 1943. u kući Valka Lobarca. Oslobođenjem Koprivnice sve postojeće skojevske grupe i njeni članovi postali su ujedno i članovi USAOH-a. Od postojećih grupa USAOH-a oformljen je sredinom studenoga 1943. godine Gradski odbor USAOH-a. Formiranje ovog odbora imalo je poseban značaj u okupljanju cjelokupne omladine grada Koprivnice na raznim zadacima, kod pružanja pomoći NOP-u, kao i organiziranju kulturno-prosvjetnih manifestacija. Priredbe, kao i zabave koje je tada organizirao Gradski odbor USAOH-a bile su uvijek dobro posjećene. Oni su se brinuli o gostovanju zagrebačkih glumaca, da im pomognu urediti dvoranu, lijepiti plakate, kao i drugim značajnim mitinzima i konferencijama koje su se tada održavale u Koprivnici. GOUSAOH-a djeluje u prvom aktiviranju omladine u odlasku u NOVU-u.

Gradski odbor AFŽ Koprivnica Osnovan sredinom studenoga 1943.

Na zadacima organiziranja žena radila je u Koprivnici Marija Šimek tokom 1942/43. godine. Ona je već uz aktivnost Slave Gregurek proširila djelatnost među ženama na pomoći NOP-u u samoj Koprivnici i bližoj okolici. Iako formalno osnivanje odbora, kao organizacione forme djelatnosti AFŽ-a, nije posvećena pažnja, ipak žene Koprivnice bile su aktivne u izvršavanju zadataka za potrebe NOB-e. One su skupljale hranu i novčana sredstva za logoraše u »Danici« i slale pomoć partizanskim borcima u odjeći i obući. Bio je to značajan prilog u to vrijeme. Tek poslije oslobođenja Koprivnice dolazi i do formalnog osnivanja Gradskog odbora AFŽ-a Koprivnice. S tim odborom surađuje veliki broj žena iz intelektualnih krugova, seljakinja i radnica Koprivnice. Pored tekućih zadataka koji su stajali pred ovim odborom, postojao je još jedan važan i humanitaran, a to je bio posjet ranjenim borcima za oslobođenje grada Koprivnice, koji su se nalazili u koprivničkoj bolnici. Pored tih bolesnika u toj bolnici su se nalazili i teže ranjeni partizani u drugim bitkama. Slične posjete bolesnim i ranjenim partizanima organizirao je i Kotarski odbor AFŽ-a.

Djelovanje i rad štamparije V. Vošicki u Koprivnici 8. XI 1943. do 8. II 1944.

Prilikom spomenutog savjetovanja u Štabu XXVIII divizije od 10. XI 1943. godine zaključeno je da Štamparija V. Vošicki ostane u Koprivnici radi potrebe tiskanja raznog materijala za oslobođeno područje, zagrebačku oblast i druge ustanove.

Prema podacima kojima raspolaže MGK, u toj štampariji bio je od 8. XI 1943. do 8. II 1944. godine štampan slijedeći materijal:

1. Proglas ZAVNOH-a — izdano u 15000 primjeraka.
2. Radio-vjesnik od 11—13. XI 1943. — izdano u 8000 primjeraka.
3. Saopćenje o oslobođenju Koprivnice — izdano u 10000 primjeraka.

4. Narodu bjelovarskog okruga — izdano u 10000 primjeraka.
5. Radio-vjesnik od 13—17. XI 1943. — izdano u 8000 primjeraka.
6. Naprijed br. 26 — izdano u 5000 primjeraka.
7. Radio-vjesnik od 17—19. XI 1943. — izdano u 8200 primjeraka.
8. Vjesnik br. 24 — izdano u 5000 primjeraka.
9. Radio-vjesnik od 19—22. XI 1943. — izdano u 8200 primjeraka.
10. Srpska riječ br. 3 — izdano u 3000 primjeraka.
11. Izjava o ciljevima i načelima NOR — izdano u 15000 primjeraka.
12. Radio-vjesnik od 22—25. XI 1943. — izdano u 8200 primjeraka.
13. Odjeci Borbe br. 3 — izdano u 2500 primjeraka.
14. Proglas Komande kalničkog područja — izdano u 1000 primjeraka.
15. Omladini Jugoslavije — izdano u 10000 primjeraka.
16. Radio-vjesnik od 26—30. XI 1943. — izdano u 8200 primjeraka.
17. Narodima Jugoslavije — izdano u 10800 primjeraka.
18. Mladioj generaciji — izdano u 10000 primjeraka.
19. Slobodni dom br. — izdano u 5000 primjeraka.
20. Saopćenje u borbi za Čazmu — izdano u 5000 primjeraka.
21. Radio-vjesnik od 1—4. XII 1943. — izdano u 8200 primjeraka.
22. Rezolucija ZAVNOH-a (Plaški) — izdano u 6000 primjeraka.

Međutim, i ovi podaci nisu potpuni, kao i oni koje ću ja pružiti. Komanda mjesta Koprivnica izdala je slijedeće proglase i oglase dok sam bio na dužnosti komandanta grada Koprivnice:

1. Proglas, domobranima, ustašama i njemačkim vojnicima od 16. studena 1943. da se jave vojnim vlastima u primjeraka 2000.
2. Proglas, o predaji oružja i vojnih predmeta od 16. studena u primjeraka 2000.

3. Proglas, tko bude uhvaćen da pljačka ili mu se dokaže da je pljačkao od 16. studena 1943. u primjeraka 2.000.
4. Proglas, o slobodnom kretanju od 3. prosinca 1943. godine u primjeraka 2000.
5. Proglas, u vezi upućivanja u NOV-u dobrovoljaca ili mobiliziranih — uputstva, od 13. prosinca 1943. u primjeraka 2000.
6. Proglas, o zabrani kretanja bez propusnice od 13. prosinca 1943. u primjeraka 2000.
7. Proglas, o protjerivanju osoba koje su održavale vezu s neprijateljima koji su odbjegli iz Koprivnice — ustašama i drugim izrodima našega naroda od 21. prosinca 1943. u primjeraka 5000.
8. Oglas o vršenju vjerskih obreda u čast rođenja Isusa Krista i održavanju Badnje noći od 23. prosinca 1943. u primjeraka 5000.
9. Proglas, o produženju kretanja u vezi Božićnih blagdana i redarstvenog sata od 23. prosinca 1943. u primjeraka 2000.
10. Oglas, za Novu godinu i čestitka u primjeraka 5000.

Prema kazivanju Vinka Vošickog autoru, on je predao MGK 10 originalnih proglaša i oglasa Komande mjesta Koprivnica, 2 saopćenja Štaba II operativne zone (Saopćenje o oslobođenju Koprivnice i Saopćenje o borbi za Čazmu), kao i proglas Komande kalničkog područja od 21. XII 1943., oglas Komande kalničkog područja od 1. siječnja 1944. godine i od iste Komande proglas o strijeljanju 14 ustaških zlikovaca od 15. I 1944. po vojnom sudu. Osim toga bio je predao MGK još jedan proglas. Sve te i druge materijale čuvao je skrivene u svojoj klijeti i tako su dospjeli u posjed Muzeja grada Koprivnice. Pored toga i »Vojnička iskaznica NOV Hrvatske godine 1943.« U štampariji Vinka Vošickog također je štampano 500 primjeraka J. V. Staljin: Iz Pitanja Lenjinizma, I. O osnovama Lenjinizma Izdanje »Borbe« 1943.

Važnija izdanja u štampariji Vošicki lektorirao je Mladen Iveković. Stam-

parijom se služio Obl. komitet KPH za Zagrebačku oblast, Štab II operativne zone, OK KPH Bjelovar, OK KPH Varaždin, OK KPH Krapina, Komanda kalničkog područja, Okružni NOO Bjelovar, Kotarski i Gradski NOO Koprivnica, pojedini općinski NOO-i i Komanda mjesta Koprivnica. Radio-vjesnik izdavao je OK KPH Varaždin putem svoje tehnike a štampan je i u koprivničkoj tiskari. Tako je u to vrijeme, od studenoga 1943. do veljače 1944. osim ostalog materijala štampan au oslobođenoj Koprivnici i knjiga »Drugo zasjedanje AVNOJ-a«.

Ova štamparija povukla se iz Koprivnice 9. veljače 1944. i tada su prebačena dva stroja, jedna »amerikanka« i jedna »viktorija« te slova i nešto papira i ostalog slagaćeg materijala za najnužnije potrebe jedne male štamparije. Tiskara je nastavila svojim radom u Moslavini sve do oslobođenja.

Koprivnički grafičari u štampariji Vošićki radili su besprekidno i više od 16 sati dnevno. Oni su taj napor mogli podnijeti samo zahvaljujući ideji kojoj su bili privrženi, a ta je bila: što prije osloboditi zemlju od tuđina pod vodstvom Tita i Partije.

Dobrovoljna pomoć građana Koprivnice i okolice za NOP

U svrhu pomoći borcima NOV i POH gradski odbor AFŽ-a organizirao je skupljanje toplog veša, pletenje šalova, rukavica i maja. Istu je takvu akciju poveo i kotarski odbor AFŽ-a Koprivnica. Žene Koprivnice okupljale su se na sijela i uz razgovor o pomoći partizanima natjecale se koji će kružok žena što više i bolje isplesti rukavica, šalova i toplih vunениh čarapa kao i maja. Jedan takav kružok bio je u kući Kuzme Mikuličića, apotekara u Koprivnici. Takvih kružoka žena u Koprivnici bilo je tako reći u svakoj ulici. Na aktivizaciji žena radio je cijeli gradski odbor AFŽ-a, a pri tome naročito su se isticale Marija Šimek, koja je uz aktivnost svoje majke Kate Blažek i sestre Bare Blažek postigla vidne rezultate.

Na raspoloženje su se stavili i obrtnici grada Koprivnice, među njima se isticao brijački majstor Ivo Alihodžić, koji je besplatno šišao i brijač cijelo osoblje komande mjesta kao i sve stražare koji su spadali pod tu komandu. Pored toga odlazio je redovito brijati i šišati sve bolesne i teško ranjene partizane u koprivničku bolnicu. U tom pravcu djeluje i njegova žena pomažuć izenama koje su bile partizanke. Isto to čini i brijački majstor Tomo Vinković sa svojom ženom.

Pored brijačkih majstora na raspoloženje Komandi mjesta se stavlja i krojački obrtnik Miloš Mijošić, koji šije za potrebe Komande odijela i šinjele. Poput ovih na raspoloženje se je stavio i jedan mesarski obrtnik da besplatno radi za potrebe partizana u Koprivnici. Takvih primjera u gradu Koprivnici bilo je i više. Obrtnik Jančec u svojoj radionici čisti besplatno partizanima odijela, itd.

Postolar i čizmar Mijo Gregurek, iz Đelekovca također se stavlja na raspoloženje Komandi mjesta u Koprivnici da besplatno radi na izradi novih cipela i čizama za potrebe partizana. Iz Đurđevca, iako nije bio tada oslobođen, stavljaju se tada na raspoloženje i mehaničari Miško Lacković i Ivan Posavec.

Lovci Koprivnice, Hlebina, pa čak i Molva na dobrovoljnoj osnovi hvataju divljač. Organizaciju su proveli Jakob Dolenc i Stjepan Dolenc. U jednom danu bilo je ubijeno zečeva dvojica seljačka kola dupkom puna, a zečevi su prvenstveno podijeljeni koprivničkoj bolnici za sve bolesnike koji su se u njoj nalazili.

Apotekar Kuzma Mikuličić stavlja sve potrebne lijekove besplatno za potrebe NOV-i POH, borcima u jedinicama koje su bile stacionirane u Koprivnici.

Gradski NOO Koprivnica organizirao je prehranu jedinica i Komande mjesta Koprivnica, kao i svih ustanova koje su se tada nalazile u gradu, na dobrovoljnoj osnovi, u davanju živežnih namirnica i stoke putem svojih građana seljaka. Pored toga građani Koprivnice pružali su i financijsku pomoć na dobrovoljnoj osnovi za potrebe NOP-a. Koliko je bilo istaknutih primjera ro-

doljuba građana Koprivnice prema NOP-i i NOB-i, ovdje je nemoguće sve istaknuti, jer i to zaslužuje posebnu obradu.

U davanju pomoći i obavještavanju o neprijateljskoj djelatnosti, Koprivničani su usko surađivali s organima vlasti i neprijateljsku rabotu prijavljivali. Na taj način spriječena su mnoga zlodjela što ih je neprijatelj planirao da izvrši u samome gradu ili njegovoj okolini. Iako je u gradu ostalo neprijateljskih elemenata po oslobođenju Koprivnice, oni nisu mogli ništa poduzeti, a da se za njihove namjere ne bi pravovremeno saznalo. No uz pomoć klera izvukao se ratni zločinac Martin Nemeć oko 15. XI 1943. iz Koprivnice i prebjegao u Golu.¹⁸

Kulturno-zabavne i političke manifestacije u slobodnoj Koprivnici

U oslobođenoj Koprivnici 7. XI 1943. godine borci XXI brigade lijepili su plakate izrađene u propagandnom odjelu na kojima je pisalo: »ŽIVJELA 26. godišnjica Velikog OKTOBRA«. U njemu je bio ocrtan Kremlj — njegove zidine, kao detalj. To je bio prvi pozdrav oslobođenom gradu Koprivnici u čast velike godišnjice oktobarske revolucije. Plakat su borci i propagandisti lijepili po zidovima grada u jeku borbe za oslobođenje Koprivnice. Kako je koja zgrada ili neprijateljsko uporište u gradu bilo osvojeno od strane jedinica XXI brigade, odmah je na nju bio lijepljen i plakat. Time su borci ne samo djelom već i u odrazu s velikih plakata govorili da je njihova borba čvrsto povezana i dubinski u srcima usadena s velikim tekovinama Sovjetskog Saveza i naroda Jugoslavije, u težnji da što prije unište okupatore i domaće izdajnike. Bio je to ujedno i pozdrav hrabroj Crvenoj armiji, koja s uspjehom goni divlju fašističku zvijer — njemačku soldatesku u njezin brlog da je tamo dotuće.

Građanima Koprivnice i samome gradu služi ta velika pobjeda nad domaćim izdajnicima i okupatorom, koji je bio ušančen i utvrđen, kao počast koju nije dobio ni jedan grad u Hrvatskoj, a niti u Jugoslaviji od jedinica NOB-i

PO Jugoslavije, u zrak slave velikom Oktobru.

Među prvima u Koprivnici, borci XXI brigade 28. slavonske divizije priređuju miting u gombaonici pučke škole s programom i plesom. Na govornici su se redali: vojnici i politički rukovodnici brigade, predstavnici političko-društvenih organizacija, kao i gradskog NOO-a Koprivnice. Poslije održanih političko-pozdravnih govora borci su izveli kulturni dio programa iz partizanskog repertoara — skečeve i borbene pjesme. A nakon toga se nastavila zabava i ples.

Takve kulturno-zabavne manifestacije su održane i prilikom osnivanja prvog gradskog odbora AFZ-a Koprivnice na osnivačkoj konferenciji, također i povodom konferencije gradskog odbora USAOH-a, zatim na Prvoj konferenciji AFZ-a kotara Koprivnice održanoj 16. I 1944., na kojoj govore i predstavnici ZAVNOH-a u Koprivnici. Na priredbama i raznim manifestacijama koje se održavaju u Koprivnici, gostuju zagrebački glumci i daju priredbe na kojima nastupaju i amateri kazališne grupe iz same Koprivnice. Dolazak zagrebačkih glumaca u Koprivnicu bio je za građanstvo od naročitog značaja. Oni su povratili smijeh i vedrinu, nakon teških dana i godina more koja je pritiskala ovaj grad od užasa i strave što su počinili ustaše i okupator u tome gradu. U Koprivnici gostuje i kazališna družina Okružnog NOO-a Bjelovar, koja s uspjehom izvodi program u kojem se također tretira partizanski život i šaljivi skeč »Zvrkić ide u domobrane«. Na pozornicama i priredbama nastupaju recitatori: vojnici, đaci i glumci. Priredbe kulturnog karaktera daju i đaci Gimnazije u Koprivnici.

Komandant mjesta s predstavnicima GNO-a Koprivnica saziva drugarski susret u »Domoljubu« s Istranima, Goranima, Primorcima, Ličanima i Dalmatincima, kojih je tada bilo u Koprivnici oko 70 obitelji. Drugarskom susretu odazvali su se tako reći svi. Po-

¹⁸ Martin Nemeć, prebjegavši u Golu, počinio je mnoga zločinstva. Po oslobođenju uhvaćen i javno vješan u Koprivnici na bivšem mjestu logora Danica.

slije ragovora i izmijenjenih misli u korist NOP-a izveden je kraći program za uzvanike. Uz taj način rada i djelovanja, grad je poprimio mirnodopski život, iako je neprijatelj stalno vrebao da ga poremeti.

Neprijateljsko djelovanje u gradu Koprivnici i okolini

Njemački okupator se nije mogao pomiriti s činjenicom da mu je zauzeta strateška prometnica Zagreb — Koprivnica — Mađarska, kao i gubitkom cijele Gornje Podravine, tj. od Varaždina do Virovitice. Ovaj bazen, pored toga što je izgubio važnu prometnicu služio mu je i za prehranu njemačke vojske ne samo u Jugoslaviji; stoka se iz ovih krajeva slala i njemačkoj vojsci u prerađenom stanju na istočni front. U tu svrhu kovali su se planovi njemačke komande i Glavnog ustaškog stana u Zagrebu da se ponovno zauzme izgubljeni teritorij, ali ako to ne bi pošlo za rukom, najvažnije u tom poduhvatu je osloboditi Koprivnicu i osposobiti prugu Zagreb — Koprivnica — Mađarska. Za ustaše, a pogotovo za Nijemce, gubitak jednog takvog velikog područja na domaku Zagreba bio je i te kako s vojničkog i političkog stanovišta veliki fijasko.

Okupator i ustaše u Zagrebu nisu se mogli u prvom momentu ni snaći, a za protuoferenzivu nisu imali ni dovoljno snaga. Pomalo su počeli sakupljati obavještajne podatke s tog područja, a u Koprivnici koristili članove obitelji odbjeglih ustaških koljača koji su ranije djelovali u gradu, kao i okolini. Mnogi ustaški doušnici nisu bili otkriveni po oslobođenju Koprivnice, pa je djelatnost okupatora i ustaša također usmjerena na njihovu aktivizaciju. Neki građani zaposleni ranije u ustaškim nadležnostima odlazili su ilegalno u Zagreb po plaću i dijelili je povjerljivim službenicima s time da ih obavještaju da se ponovno upregnu u prljavu rabotu izdajnika svoje domovine. Po gradu počeli su se pojavljivati neprijateljski letci i parole protiv NOV-a i veličati Pavelića. Na zidovima kuća upisivane su kratice velikim slovima »ŽAP« (Živio Ante Pavelić). Na veliko

iznenađenje jednog dana bio je doveden u Komandu mjesta Koprivnica jedan omladinac. Naime, neprijatelj je potkupljivao djecu i omladince koji su bili lakomi na novac i čokoladu da vrše na taj način propagandu u njihovu korist. Ali, on se nije samo s time služio. Naše parole u gradu su sve češće imale i noćnih sukoba s naoružanim pojedincima, koji su se kretali noću po gradu preko dozvoljenog sata kretanja. Oni su razbacivali letke ustaško-njemačke propagande i najavljivali da će uskoro doći u Koprivnicu i prijetili suradnicima NOP-a da će visjeti na konopcu ako nastave surađivati s partizanima. Neprijatelj u grad Koprivnicu ubacuje i svoje jače »kalibre«. O dolasku jednog ustaško-njemačkog obavještajca većeg formata bila je obaviještena i Komanda mjesta Koprivnica s njegovim opisom i da se ulože svi naponi u njegovom otkrivanju i hvatanju po mogućnosti živog. Oko izvršenja toga zadatka radili su vojni i civilni obavještajci u gradu, kao i oni čije su operativne jedinice bile u neposrednoj blizini Koprivnice. Takvih slučajeva ubacivanja ustaško-njemačkih agenata na teritorij grada i okolice Koprivnice bilo je više, ali svi poduhvati u njihovom hvatanju nisu urodili plodom. Budnost obavještajnih organa, vojske i naroda, onemogućili su mnoga zlodjela što ih je namjeravao počiniti neprijatelj prema tekovinama NOB-e. Dvojicu atentatora na Komandu mjesta Koprivnica uhvatila je patrola brigade »Braće Radić« kada su već bili prošli željezničku stanicu Mučna Reka. Atentatori su ovedeni u vojni sud Komande kalničkog područja.¹⁹

Prva kotarska konferencija AFŽ-a u slobodnoj Koprivnici 16. I 1944.

Djelovanje i rad mjesnih odbora AFŽ-a bilo je sprovedeno u pravcu organiziranja odbora tokom 1943. tako reći u svakom selu kotara Koprivnica. Posebni značaj imala je i Prva gradska kon-

¹⁹ U vezi neprijateljskog djelovanja Komanda mjesta Koprivnica izgnala je 21. XII 1943. godine 24 osobe, koje su podržavale vezu s odbjeglih ustašama, u Zagreb. Vidi pobliže: Proglas Komande mjesta Koprivnica od 21. prosinca 1943. godine, čiji se original nalazi u MGK.

ferencija Koprivnice, kojoj je prisustvovalo oko 200 žena iz samoga grada i bliže okoline. Na toj konferenciji žene su dokazale svoju privrženost NOB-i kroz već ranije akcije u korist NOP-a, kao i kroz obaveze i zadatke koje su primile na sebe za daljnje jačanje narodnooslobodilačke borbe. Aktiviranje oko 200 žena u gradu Koprivnici bilo je od izuzetnog značaja ne samo za grad već i njenu okolicu. Prva kotarska konferencija AFŽ-a u slobodnoj Koprivnici, koja je održana 16. I 1944. godine, imala je također svoj veliki značaj na daljnjem aktiviranju žena na zadacima NOP-a. Toj konferenciji prisustvovali su i članovi ZAVNOH-a kao i uzvanici susjednih kotareva i okruga. Po završenoj konferenciji održan je zbor na kome su predstavnici ZAVNOH-a govorili o II zasjedanju AVNOJ-a koje je počelo dvodnevnim radom 29. XI 1943. godine u Jajcu i donijelo povijesne odluke: 1. da se AVNOJ konstituiru u vrhovno zakonodavno i izvršno tijelo, 2. da se osnuje Nacionalni komitet kao privremena vlada nove DF Jugoslavije. Pored tih odluka, Drugo zasjedanje AVNOJ-a potvrdilo je odluku ZAVNOH-a o priključenju Istre Hrvatskoj i odluku Vrhovnog plenuma OF o priključenju Slovenskog primorja Sloveniji, koju je objavilo 30. XI 1943. godine da su ti teritoriji sastavni dijelovi Demokratske Federativne Jugoslavije.

U toku rada I kotarske konferencije za kotar Koprivnicu izabran je i Kotarski odbor AFŽ-a od Izvršnog odbora u koga je birano 11 članova i Plenuma od 25 članica.²⁰

Dobrovoljni priliv boraca u redove NOV i PO Hrvatske omogućuje osnivanje novih vojnih jedinica II operativne zone

Mobilizacija novih boraca u redove NOV-e i POH vršena je na koprivničkom kotaru dobrovoljnim putem. Pri komandi mjesta Koprivnica osnovan je mobilizacioni centar, odakle su se dobrovoljci upućivali prema planu u postojeće vojne jedinice NOV-e na tom području. Okupljeni dobrovoljci su odlazili u grupama iz Koprivnice, u prat-

nji glazbe, u redove NOB-e. Prije polaska novim dobrovoljcima održavani su politički govori o njihovom značaju i učešću za daljnji razvoj ustanka u ovome kraju. Osnovna parola u to vrijeme je bila: »Hoćemo podravsku brigadu — Mihovil Pavlek Miškina«.²¹

Koprivnička Gimnazija dala je značajan prilog odlaskom njezinih đaka u partizane. S đacima u to vrijeme odlaze i njihovi profesori.²²

Na osnovi priliva novih boraca s jednog šireg područja koje je bilo oslobođeno u to vrijeme osniva se brigada »Matija Gubec« 12. XII 1943. godine u Lipovčanima kraj Cazme. U Botinovcu osnovana je 32. divizija II operativne zone NOV-i POH-e, 17. XII 1943. godine u koju ulaze brigade: »Braća Radić« i »Matija Gubec«. Bio je to nov podstrek za priliv novih boraca u redove NOV-e. Na osnovu Naredbe Vrhovnog štaba NOV-e i POJ-e od 1. I 1944. godine osnovan je X korpus (zagrebački) NOV-e i POJ-e. Istovremeno su osnovane i Zapadna grupa odreda, kao i Istočna.²³

Đelekovčani su u partizane krenuli masovno 18. I 1944. godine noseći ispred dobrovoljaca transparent koji glasi: »SVE ZA — SLOBODU HRVATSKOG NARODA MI ODLAZIMO — A — STA — VI — ČEKATE?« (Original transparenta u MGK).

Kolona od blizu dvjesto dobrovoljaca iz Đelekovca krenula je preko Torčeca, Drnja, Peteranca, Koprivnice, Hlebina, Novigrada za Javorovac. Đelekovčani su u nekoliko navrata odlazili još prije oslobođenja Koprivnice (7. XI 1943.) u partizane. Oslobođenjem Koprivnice također je krenuo veći broj omladinaca u borbene jedinice.

U danima provale neprijateljske ofenzive i zauzimanja Koprivnice (9. II 1944.) u partizanske redove kreću masovno sela iz Podravine, među kojima se ističu Hlebine i Bregi. Tada odlaze gotovo svi aktivisti iz Peteranca, Siget-

²⁰ Prva kotarska konferencija AFŽ-a u Koprivnici izabrala je u Izvršni odbor 11 članica, a u Plenum kotarskog odbora AFŽ-a 25 članica.

²¹ Brigada »Mihovila Pavleka Miškine« osnovana je 18. XI 1943. u Đurđevcu.

²² S đacima koprivničke gimnazije tada odlaze u partizane i profesori: Maja Veseli, Ljepava Bosiljka, Ivan Vrančić i drugi.

²³ Vidi поближе: M. Brunović, Kalnik, n. dj., str. 274.

ca, Drnja, Torčeca, Gotalova, Gole, Imbriovca i drugih sela Podravine.

Kotar Koprivnica dao je značajan prilog u borbama koji su pristupili partizanskim jedinicama u razdoblju od 7. XI 1943. do 10. II 1944. godine. No i poslije toga prilaze novi borci u redove NOV-e.

Neprijateljska operacija »Dubrovnik« 2» izdana je 7. II 1944. godine — čišćenje Kalnika, osvajanje Ludbrega, Koprivnice i prometnica

Neprijateljska ofenziva za čišćenje Kalnika, osvajanje Ludbrega, Koprivnice i glavnih prometnica, započela je 7. veljače 1944. godine u Novom Marofu, pod šifrom »Dubrovnik 2«. ²⁴ Ofenziva je poduzeta u pravcu da se osvoje izgubljeni teritoriji, a naročito osposobi pruga koja vodi iz Zagreba preko Koprivnice za Mađarsku.

O zauzimanju Koprivnice od neprijatelja Milan Brunović iznosi: »Ustaški prodor u Koprivnicu bio je dosta brz i nenadan. Počeo je 9. februara 1944. Brigada »Matija Gubec«, koja je bila rokirana na pravcu neprijateljskog nadiranja od Križevaca i držala položaje za obranu komunikacije Križevci — Koprivnica, popustila je i otvorila put u Koprivnicu. Štab X Korpusa zagrebačkog, koji je rukovodio obrambenim operacijama NOV-e i partizanskih odreda na tom sektoru, bio je vezan telefonom s Koprivnicom do ulaska ustaša u grad i stalno je izvještavao o situaciji. U komandi mjesta Koprivnica nalazio se drug Ivan Božičević — Beli, član Oblasnog komiteta za Zagrebačku oblast, i bio u neposrednoj telefonskoj vezi sa štabom korpusa. Pretpostavljalo se da ustaše neće ući prvi dan u mjesto, nego da će negdje oko Sokolovca prenoćiti, budući da je ulaz u Koprivnicu stitila jedna naša brigada. U tom bi slučaju ostalo dosta vremena da se evakuiraju ranjenici i narod s Kalnika na Bilo-goru i Moslavinu. Štab Korpusa nalazio se čitavo to vrijeme u Velikim Grabičanicima. Bila je donesena odluka da se iste noći (9. — 10. II) s ranjenicima i štabom krene preko Prkosa i Rasinje za Koprivnicu, a iz Ko-

privnice u pravcu Novigrada i dalje na oslobođeni teritorij Moslavine i Bilo-gore. Poslije posljednjeg telefonskog razgovora s Ivanom Božičevićem iz komande mjesta u Koprivnici koji je obavljen čas prije ulaska ustaša u grad, krenuo je štab korpusa iz Velikih Grabičana prema Rasinji. S njime su krenuli i ranjenici s osiguranjem, dok je brigada »Braća Radić« bila na osiguranju u pravcu Ludbrega, kamo je već bio došao neprijatelj. Kolona je prošla Rasinju i Malu Suboticu i šest kilometara zapadno od Koprivnice na cesti Kuprivnica — Ludbreg susrela oficira za vezu, koji je bio upućen u Koprivnicu. On je donio ovu obavijest: 'Ustaše su ušli u Koprivnicu s dva tenka. Boban drži govor. Ustaše slave ulazak u grad'. Put preko Koprivnice bio je, dakle, zatvoren. Na njega se računalo, jer je bio lakši za prijevoz ranjenih drugova, pa je sada sve to propalo. Štab je na licu mjesta donio odluku: Natrag na Kalnik...« (M. Brunović, Kalnik, n. dj., str. 275—277.)

Neprijatelj je na svom pohodu kroz Kalnik, kao i mjestima kuda je nadirao vršio velika zvjerstva. Palio je sela, ubijao nevin udjecu, starce i žive bacao u vatru. Ova zlodjela neprijatelja najviše je osjetio Veliki Poganac.

Miran i sretan život, koji su donijele građanima Koprivnice i okolice jedinice naše slavne NOV-e i POH-e, ponovno je poremetio okupator i njegove sluge: ustaše, bijela garda i četnici. Oni ponovno unose na to područje — klanje i vješanje ljudi, paljevinu i teror. Renesansu koju je doživjela Koprivnica i okolica u razdoblju od 7. XI 1943. do 9. II 1944. pod narodnom vlašću, bila je povraćena tek oslobođenjem Koprivnice i cijele zemlje od okupatora i domaćih izdajnika svibnja 1945. godine.

²⁴ O zauzeću Koprivnice vidi pobliže: S. Velagić, Kronika, n. dj., str. 51 — 54., kao i M. Brunović, Kalnik, n. dj., str. 275 — 277.